

УДК: 327(497.11:4-672EU)
Bibliid 1451-3188, 17 (2018)
Год XVII, бр. 63, стр. 9-21
Изворни научни рад

ЕВРОПСКА ОДРЕДНИЦА СРПСКЕ СПОЉНЕ ПОЛИТИКЕ

др Слободан ЗЕЧЕВИЋ¹

Abstract: The Serbian state within the SFR Yugoslavia and its intelligence unwillingly welcomed the disappearance of the bipolar division in Europe in the late 1980s, which was followed by the collapse of the Soviet Union and the Warsaw Pact. After the fall of the Berlin Wall in 1989, there was a decline in the reputation of the Serbian people acquired during its glorious past. In the subject study, the author starts from the view that in the past decades the European determinant of Serbian foreign policy had negative effects on territorial integrity, economic and social development and modernization of the country. With the signing of the Stabilization and Association Agreement in 2008, relations between Serbia and the European Union grew from the interstate into the relations of an integrative nature. The process of joining the European Union requires a comprehensive social transformation and the transfer of state sovereignty from national to European institutions, which means that certain laws or decisions will no longer be made in Belgrade, but in Brussels. Relations with Russia and China that are of great importance for Serbia are bilateral, interstate, and therefore they have a lower intensity compared to the European integration process. Therefore, for the foreign policy of Serbia, the accession to the European Union is of primary, and the interstate cooperation with Russia and China is of secondary importance. The development of cooperation with these two countries can take place within frameworks that do not jeopardize the primary goal of Serbian foreign policy.

Key words: foreign policy of Serbia, bipolar world, multipolar world, European Union, the process of joining the European Union, alternatives in the foreign policy of Serbia, primary and secondary goals of Serbian foreign policy.

¹ Институт за европске студије, Београд, Е-маил: vzecovic@eunet.rs

1) УВОД

Модерна српска држава од њеног настанка 1804. године и Карађорђевог устанка одређивала је своју спољну политику у функцији стицања подршке и заштите великих европских хришћанских сила XIX века, а пре свега Русије и Аустро-Угарске. Територијално и институционално јачање Србије у XIX достигло је врхунац почетком XX века победом у Првом светском рату. Не само да су се 1918. године готово сви Срби ујединили у једну државу, већ је Србија као пијемонт ослободила и окупила око себе све јужнословенске народе. Српска држава, која је прерасла у југословенску, од Душановог царства никада није била већа. Заснована на начелима демократије, тржишне привреде, и грађанских права и слобода Краљевина Србија, а затим југословенска држава, имала је стратешку улогу и положај у Европи почетком XX века. Својом антифашистичком борбом у Другом светском рату српски народ и југословенска држава задржали су значајно место на међународној сцени.

Српски народ као победнички преживљава ерозију угледа и утицаја после рушења Берлинског зида 1989. године. Српска држава у саставу СФР Југославије и њена интелигенција неспремно су дочекале крај биполарне поделе у Европи крајем осамдесетих година прошлог века, односно распад Совјетског Савеза и Варшавског пакта. У меморандуму Српске академије наука и уметности из 1986. године део српских академика уочава да процес конфедерализације уставног система Југославије јесте увод у њен распад. Југословенска савезна држава претворила се у савез држава који је неспособан да на време донесе неопходне одлуке јер је за њих потребна сагласност свих република и покрајина. Иако усвојен само три године пре распада Варшавског пакта, а затим и Совјетског Савеза, у меморандуму нема назнака да би то могло да се догоди и какве би реперкусије имало на српски народ. У овоме се српски интелектуалци нису умногоме разликовали у односу на друге интелектуалце и политичаре у свету који те догађаје нису могли ни да замисле. Уосталом, ретки су били економисти који су предвидели избијање светске финансијске кризе 2008. године, што говори у прилог томе да су велики историјски догађаји за интелигенцију често потпуно изненађење. У меморандуму се такође не говори о процесу европске интеграције иако се он одвија на западним и јужним границама Југославије, нити се види као могућност за решење кризе и проблема које имамо. Српски академици су концентрисани на лош положај Срба на Косову, у Хрватској и Босни и Херцеговини који ће распадом Југославије постати још много гори. Оштро критикујући, те самим тим доводећи у питање југословенску државу, они нису могли да претпоставе да отварају Пандорину кутију национализма и искључивости и код других народа, који ће се Србима вратити у лице као бумеранг. Током деведесетих година прошлог века Србија се нашла под ударом Западног савеза који се испољавао у скали од економских санкција, па све до бомбардовања Срба у Босни 1995, а затим и Србије 1999.

године. Овај удар био је вишеструко узрокован. Основни разлог био је у томе што су Срби у прво време одбијали да признају поделу Југославије по републичким границама и да остану у унитарној Хрватској и Босни и Херцеговини где не би било њихове државне самосталности. Међутим, притисак је постојао и зато што је Србија у привредном и идеолошком смислу била ван европских токова. Држава која није уложила напор да се уклопи у процес европске интеграције територијално је ампутирана и политички маргинализована.

2) УЗРОЦИ ОДСУСТВА ЕВРОПСКЕ ДЕТЕРМИНАНТЕ У СПОЉНОЈ ПОЛИТИЦИ СРБИЈЕ

Одсуство позивања на изворно оснивачку улогу Србије и Југославије у стварању ЕУ

Иако је део српских интелектуалаца и политичара из подређеног положаја гледао на процес европске интеграције као нешто чега Србија није достојна, историјска истина је заправо битно другачија. Краљевина Југославије један је од главних иницијатора за стварање Европске уније. Србија ту историјску чињеницу није успела да искористи на прави начин и уклопи је у оквире своје спољне политике. Наиме, излагање председника француске владе Аристида Бриана 5. септембра 1929. године пред скупштином Друштва народа у Женеви којим је позвао на успостављање *Сједињених Држава Европе*, имало је снажну подршку код српске интелигенције тог времена. Тако већ 1929. године Јован М. Јовановић у чланку „Уједињене Државе Европе“, објављеном у „Српском књижевном гласнику“, уочава циљеве европске интеграције, указујући да се њоме тежи очувању мира али и привредном развоју на континенту. Јовановић говори о царинским препрекама као сметњи економском напретку, као и о британским резервама према уступању суверенитета у области привреде.² Живојин М. Перић, у чланку објављеном 1929. године у „Летопису Матице српске“, у оснивању *Савезне европске државе* види једину гаранцију за очување мира у Европи.³ Илија А. Пржић, у „Архиву за правне и друштвене науке“ 1930. године, коментарише меморандум француске владе упућен свим европским државама чланицама Друштва народа о организацији једног режима

² Маринко Вучинић, „Наши погледи на Европу – Српски интелектуалци о европским проблемима између два рата“, Едиција студије, Службени гласник, Београд, 2013, стр. 40; Јован М. Јовановића, „Уједињене државе Европе“, *Српски књижевни гласник*, бр. 5, 1929, стр. 351-361.

³ Маринко Вучинић, *Ibid.*, стр. 50; Живојин Перић, „Европски државни савез“, *Летопис матице српске*, књига 310, свеска 1, јануар 1929, стр. 69-93.

федералне Европске уније.⁴ Иначе, меморандум је послат на увид владама Совјетске Русије и Турске, као и другим ваневропским државама. Илија Пржић скреће пажњу да се у француском меморандуму подвлачи да би европска политичка сарадња требало да почива на идеји *Уније*, а не *јединства*, која би била довољно гивка да поштује народну сувереност сваке државе обезбеђујући свима предности колективне солидарности. Ова Европска унија требало би да ради на поступној царинској либерализацији, као и на ослобађању кретања робе, капитала и људи. У чланку Живојина М. Перића из 1931. године, објављеном у „Летопису Матице српске“ под насловом „Тешкоће политичког организовања Европе“, наглашава се да мир у Европи не може да се оствари применом међународног јавног права јер оно поштује државни сувернитет и нацију, а управо су ти фактори узрочници рата. Живојин Перић наглашава да једино Европска савезна држава са европским правом које садржи ефикасне санкције може да пацификује Европу, те стога критикује иницијативу Аристиде Бриана јер не иде довољно далеко у одузимању државног сувернитета. Иницијативу француске владе сматра прихватљивом само ако је реч о првој фази до европске федерације, с обзиром да због политичких разлога она не може да се установи одмах. Југословенска влада пружила је пуну подршку француској иницијативи о оснивању Европске уније. Министар спољних послова краљевине Југославије господин Маринковић на седници друштва народа 15. септембра 1930. године подржава идеју о Европској унији, односно о стварању организације „за што тешњу привредну и политичку сарадњу међу европским државама, која би се доцније претворила у Унију европских земаља.“⁵ Нешто касније, господин Боровић у чланку названом „Европска унија и Југославија“, у часопису „Живот и рад“ из 1932. године, подвлачи да је идеја Аристиде Бриана о Европској унији трачак наде да ће бити избегнути ратови у будућности јер би следећи рат у Европи био страшнији и крвавији од оног претходног. Међутим, атентат на југословенског краља Александра 9. октобра 1934. године у Марсеју означио је крај снова о федералној Европи. Посета краља Александра, кога је у Марсеју дочекало на десетине хиљада људи и један је од најмасовнијих политичких дочека у историји ове земље, за Француску је била стратешки важна у смислу заокруживања нацистичке Немачке и спречавања фашистичке Италије да уђе у отворен савез са овом првом. Ипак, на основама Хитлеровог национално-реваншистичког програма Немачка је већ 1939. године успела да изазове нови рат у Европи који прераста у светски сукоб. У априлу 1941. године нацистичка Немачка окупирала је Југославију и

⁴ Маринко Вучинић, *Ibid.*, стр. 61; Илија А. Пржић, „Уједињене државе Европе“, *Архив за правне и друштвене науке*, година XX, јули-август 1930, стр. 108-116.

⁵ Маринко Вучинић, *Ibid.*, стр. 81; М. Боровић, Европска унија и Југославија, *Живот и рад*, свеска 58, Београд, 1932, стр. 84-89.

по угледу на саму себе створила фашистичку творевину Независну Државу Хрватску која ће извршити геноцид над српским народом.

Европске интеграције и социјалистичка Југославија – идеолошке дискрепанце

Социјалистичка Југославија у периоду после Другог светског рата постепено је изградила несврстан положај у односу на војне и политичке блокове који ју је удалио од савремених друштвених токова у Западној Европи. Процес европске интеграције у домаћим научним круговима посматран је са скепсом, као нека врста новотарије без утемељења и будућности. Остаци ове дистанце која је одговарала идеологији југословенског једнопартијског самоуправног социјализма и политици несврставања опстају и данас, али из неких других разлога. Реч је о нади да би распадом Европске уније дошло до јачања руског утицаја у источној Европи и на Балкану, што би опет одговарало остваривању српских националних интереса. Део српске интелигенције пред политичарима, просветним, научним и културним посленицима из Европске уније без уравнотежене анализе је омаловажавао и оспоравао процес европске интеграције. С друге стране, и после петookтобарских промена део *проевропске интелигенције* у Србији довео је у питање процес приступања Србије Унији преувеличавањем стања у коме држава кандидат треба да буде, као да се тежи да овај буде на нивоу демократичности и економске развијености Швајцарске. Европска унија није елитни клуб високо развијених и добро уређених држава. Реч је о интересном повезивању држава и народа са различитим културама и нивоима привредног развоја око заједничких вредности. Ширење Европске уније на нове чланице није само награда за њихово примерно понашање у виду уношења европског законодавства у национално и поштовања европских вредности. Приступање Унији је право и интерес сваке европске државе, али и интерес Европске уније као целине. Чин приступања Европској унији, у ствари, одражава сусрет суштинских потреба једне и друге стране. Иако је европска интеграција подстакнута геостратешким интересима и новчаним средствима САД, иако је данас Европска унија под америчким војним и политичким штитом, приликом одређивања праваца наше спољне политике не треба да губимо из вида следеће: европски федерални идеализам присутан вековима после Другог светског рата сусрео се са америчким интересима и прагматизмом што је омогућило да се спроведе у дело замисао о европској интеграцији. Дакле, Европска унија је плод еволуције политичке свести и воље људи који су живели и данас живе на европском континенту, односно резултат њиховог цивилизацијског, интелектуалног и моралног развоја.⁶ Политичари,

⁶ Louis Cartou, Jean-Louis Clergerie, Annie Gruber, Patrick Rambaud, *L'Union européenne*, Dalloz, 6 edition, Paris, 2006, p. 1.

интелектуалци и грађани Европске уније и поред критика на свој рачун поносни су на то достигнуће. Уместо да се убијају, да једни другима уништавају села, градове, мостове, путеве и фабрике грађани Уније живе у миру. Не чекајући у редовима они слободно прелазе границе, а младе генерације и не памте време када су постојали гранични прелази између појединих држава чланица. У данашњој Европској унији и поред криза којима је погођена постоји висок ниво животног стандарда који привлачи мигранте из Србије, али и из других делова света. Европска унија је водећа светска економска сила у којој постоји завидан ниво политичких слобода и толеранције.

Заблуде о правној природи европских интеграција и њихов негативан учинак на српску спољну политику

У српској науци било је заступљено схватање према коме су Европске заједнице регионалне међународне организације задужене за развој привредне сарадње држава чланица.⁷ Други теоретичари имали су нешто изнијансиранији однос, имајући у виду одређене специфичности институционалног система Заједница у смислу постојања Европског парламента у који улазе лица непосредно бирања у државама чланицама и Комисије које чине стручна лица као међународни службеници, да су Заједнице међународне организације са наддржавним обележјима.⁸ Ово становиште је заправо било засновано на чињеници да су Европске заједнице биле, а и да је данашња Европска унија основана међународним уговором као инструментом међународног јавног права. Изворно Европске заједнице нису имале традиционалне надлежности којима располажу федералне државе у области спољних послова, одбране, правосуђа и унутрашњих послова, већ искључиво у области привреде. За спровођење комунитарних прописа био је надлежан национални државни апарат.⁹ Иако на први поглед убедљиви, претходно изложени аргументи у вези са природом Европских заједница и Европске уније нису заправо у довољној мери узимали у обзир историјски контекст у коме је покренута европска интеграција, њене суштинске циљеве, могућност ширења надлежности Европских заједница и Европске уније, као и федерални потенцијал који је био уграђен у институционалне одредбе уговора о оснивању Заједница и Уније.¹⁰

⁷ Радомир Ђуровић, *Међународно привредно право*, Савремена администрација, Београд, 1997, стр. 93. и даље.

⁸ Војин Димитријевић, Радослав Стојановић, *Међународни односи*, Београд, 1988, стр. 130; Обрад Рачић, Војин Димитријевић, *Међународне организације*, четврто издање, 1988, стр. 17. и 18.

⁹ Сајмон Хикс, *Политички систем Европске уније*, Службени гласник, Београд, 2007, стр. 55.

¹⁰ Слободан Зечевић, *Процес федерализације институционалног система Европске уније*, *Годишњак Факултета политичких наука у Београду*, број 6, 2011, стр. 327-347.

Европска унија је специфична „Унија држава“ која је карактеристична по споју и употреби федералних и конфедералних одлика и техника вршења власти. Федерални аспекти устројства Европске уније су изузетно јаки.¹¹ У историјском смислу треба имати у виду да концепт сарадње у оквиру међународне организације није могао да задовољи потребе европских држава погођене разарањима у два светска рата. Стога је у декларацији француског министра спољних послова Роберта Шумана из 1950. године, на којој је утемељена прва Европска заједница за угља и челик, било подвучено да: „стављање производње угља и челика под заједничку надлежност Високе власти чије одлуке обавезују Француску, Немачку и друге државе приступнице, представља прву станицу ка Европској федерацији неопходној за очување мира“.¹² Из претходно изнетог произилази да су оснивачи Европске заједнице за угља и челик заправо били свесни да је интеграција у области тешке индустрије само први корак у једном амбициознијем процесу изградње специфичне европске федералне творевине, као и да је ширење надлежности европских институција како у области привреде тако и на друге области део дугорочне стратегије развоја.¹³ Највећи степен федерализације данашње Европске уније достигнут је у привредној сфери. Наиме, на основу примене уговора о оснивању створено је јединствено европско тржиште без граница и царина где се слободно крећу роба, људи, капитал и у чијим оквирима се слободно пружају услуге. Поред тога, институције Европске уније су израдиле обимно привредно законодавство које се непосредно примењује у државама чланицама. Установљена је и Заједничка европска пољопривредна политика која је омогућила прехранбрену самодовољност и независност Уније и од ње створила светску пољопривредну силу.¹⁴ На крају, Европска унија је установила јединствену валуту којом руководи Европска централна банка, а која је постала конкурентска валута америчком долару на светским финансијским тржиштима. У институционалној области поступак усвајања законодавних аката у Европској унији приближан је оном који се јавља код федералних држава јер једна врста европске владе (Комисија) предлаже већу народа (Европском парламенту) и већу држава (Савету) законодавне акте.¹⁵ Суд правде Европске уније никада није сматрао да њен правни поредак одговара правном поретку које имају међународне организације, већ федералне државе у процесу настајања. Овај закључак излази на светло дана ако се узму у обзир неке од најважнијих пресуда из његове судске

¹¹ Маринко Вучинић, *op.cit.*, стр. 50; Живојин Перић, *op.cit.*, стр. 69-93.

¹² Jean Boulouis, *Droit institutionnel de L' Union eurpeenne*, Montchrestien, 5 edition, Paris, 1995, p. 15.

¹³ Слободан Зечевић, *op.cit.*, стр. 327-347.

¹⁴ Jean-Christophe Bureau, *La politique agricole commune*, Editions la Decouverte, Paris, 2007, p. 18.

¹⁵ Члан 289 уговора о функционисању Европске уније.

праксе. Суд правде се није задовољио надлежношћу да обезбеди поштовање права насталог применом уговора о оснивању већ је отишао корак даље, динамично тумачећи ово право у тој мери да су на основу претходно поменуте интерпретације постављени темељи европског федералног правног поретка.¹⁶ У том смислу, Суд правде Европских Заједница врло је рано у правној пракси подвлачио специфичности оснивачких уговора Заједница у односу на такозване *обичне међународне уговоре*.¹⁷ У пресуди „Ван Генд ен Лоос“ Суд наглашава да “уговор о Европској економској заједници представља више од споразума који ствара међусобне обавезе међу државама, јер Заједница успоставља нови *правни поредак међународног права* у чију корист су државе у одређеним областима ограничиле своја суверена права и чији су субјекти не само државе чланице, већ и њихови грађани”.¹⁸ У пресуди „Цоста/ЕНЕЛ“ Суд напушта термин *међународно право* у описивању правног система успостављеног уговорима Заједница да би утврдио да Заједница има *сопствени правни поредак*.¹⁹ У појединим скоријим пресудама Суд закључује да уговор о Европској економској заједници, иако закључен у облику међународног уговора, у ствари представља основну *уставну повељу* једне правне Заједнице.²⁰ Ипак, неуспео предлог уговора о увођењу европског устава из 2004. године, који није прошао на референдуму у Француској и Холандији 2005. године, упућује нас на закључак да Унија нема устав. Међутим, према схватању Суда правде у овом тренутку развоја Уније оснивачки уговори врше функцију устава. Суд наиме сматра да су конститутивни уговори специфични јер представљају основу потпуног и хијерархијски уређеног правног поретка, налик ономе који имају државе.²¹ Узимање у обзир федералних аспеката Европске уније изузетно је важно да би се уочили елементи њене чврстине и стабилности. Код нас се често говори о скорој пропасти Европске уније јер се претходно поменута приказивала као лабава међудржавна конструкција без кључних кохезионих елемената. Теза о наводној скорој пропасти Европске уније, до које није дошло за 65 година њеног постојања, требало је да оправда потребу за трасирањем алтернативних правца српске спољне политике.

¹⁶ Слободан Зечевић, *op.cit.*, стр. 327-347; На истоветне закључке наилазимо и код: Сајмон Хикс, *Политички систем Европске уније*, Службени гласник, Београд, 2007, стр. 139. и 140.

¹⁷ Jean Boulouis, *Droit institutionnel de l' Union européenne*, Montchrestien, 5 édition, Paris, 1995, p. 195; Philippe Manin, *Les Communautés européennes, L' Union européenne*, Pedone, 2 édition, Paris, 1996, p. 57; Denys Simon, *Le système juridique communautaire*, PUF, Paris, 1997, p. 36.

¹⁸ CJCE, 5.2.1963, *Van Gend en Loos*, aff. 26/62, Rec. p. 3.

¹⁹ CJCE, 15.7.1964, *Costa/Enel*, aff. 6/64, Rec. 1141.

²⁰ CJCE, 23.4.1986, *Parti écologiste Les Verts*, aff. 249/83, Rec. 1339.

²¹ Philippe Manin, *Les Communautés européennes, L' Union européenne*, Pedone, 2 édition, Paris, 1996, p. 57.

3) ДА ЛИ ПРИСТУПАЊЕ СРБИЈЕ ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ ИМА АЛТЕРНАТИВУ?

Европска унија почива на темељима античке филозофије, права и науке, као и на хришћанској цивилизацији за коју Србију све веже. Није ли српска средњовековна држава наследила тековине Византије и Рима? Није ли српски песник опевао Бановић Страхињу јер је одбацио и поразио оријентално насилништво да би афирмисао европске вредности витештва, љубави и праштања? Није ли Карађорђе ослобађајући Србе уводио европско образовање и законодавство, а забрањивао зулум и право јачег? Нисмо ли 1835. године доносили Сретењски устав донели један од првих демократских устава у Европи? Историјски посматрано знаменити Срби никада се нису борили да буду ван Европе него у њој. Стога, поставља се питање зашто би Србија тражила по сваку цену алтернативу данашњој Европској унији? Почетком деведесетих година, а касније у више наврата у ауторским чланцима и изјавама за дневне новине *Политика* и *Данас*, наглашавао сам да приступање Европској унији за Србију нема алтернативе. Моја теза се изгледа допала неким странкама у Србији које су је користиле као политичко-пропагандни аргумент, док би је друге коментарисале са подсмехом. Теза да улазак Србије у Европску унију није имао алтернативу темељила се на следећем: Србија је после пада Берлинског зида 1989. године била суочена са задатком да преобрати социјалистичку договорну економију са примесима тржишног у капиталистичку привреду која јемчи право на приватну својину и предузетништво. Поред тога, да би могла да извози своју робу на европско тржиште Србија је морала да усклади привредне прописе са европским. На крају, са једнопартијског система Србија требало је да пређе на вишепартијски систем и плуралистичко друштво које поштује људска права и права мањина. Најбољи начин да се изврши свеобухватни преображај српског друштва био је да се он веже за процес европске интеграције јер би овај последњи дао импулс, смисао и одредио временски темпо друштвених промена. Уместо тога, политичари и интелигенција у Србији концентрисали су се на одређивање и остваривање националних интереса. С обзиром да је Европска заједница, а касније и Европска унија, у појединим ситуацијама била против српских националних интереса посао бављења европским интеграцијама остављен је по страни.

Кад Мухамед није хтео да приђе брегу, онда је брег стигао до Мухамеда. Процес европске интеграције, напредан и свеобухватан, као талас је ударао у српске државне границе. Европска интеграција је такве природе да се тиче свих на европском континенту. Њен циљ јесте ширење европског тржишта на што већи број потрошача да би се створили услови за већу добит предузећа. Увећање броја чланица Европске уније омогућава ширење не само економских, већ и политичких и вредносних начела на којима она почива, као што су

демократски политички систем, поштовање људских права и права мањина, што опет доприноси стабилизацији прилика на европском континенту и јемчи одржање мира. Наш геополитички положај је такав да у пракси у многим ситуацијама од нас очекују, а и нама не преостаје ништа друго, да се понашамо као део Европске уније. Примера ради, мигрантска криза и изазови тероризма доводе до тога да Европска унија тражи од Србије да повлачи потезе као да је њена пуноправна чланица. На светским преговорима о храни Србија нема куд него да се прикључи делегацији Европске уније или обрнуто, делегација Европске уније позива српску делегацију да буде у њеном саставу јер је Србија део Европе. Ако је занемаривање значаја процеса европске интеграције у Србији било штетно за опстанак Југославије, концепт «спорог уласка» у Европску унију био је штетан и по опстанак државне заједнице Србије и Црне Горе. Поједине политичке странке владајуће већине у Србији нису веровале у заједничку државу са Црном Гором, као ни у потребу убрзања процеса европске интеграције. Наиме, у министарствима у влади Србије, која су се бавила питањима европске интеграције, заузет је став да је улазак у Европску унију дугорочан али и неизvestан циљ, као и да је у националном интересу процес *спорог приступања*. Тиме је влада Србије показала Сједињеним Америчким Државама и главним чланицама Европске уније да ће на европском путу да успорава не само себе, већ и Црну Гору. У влади Србије и њеним органима који су се бавили европским интеграцијама није се веровало у брзо ширење Европске уније на нове чланице. Када сам већ од 2002. године покушавао да скренем пажњу да је врло извесно приступање Румуније, Бугарске и Хрватске лаконски ми је одговорено да се то неће догодити ни за тридесет година. Додатну забуну појединцима задуженим за европске интеграције у Србији правили су наводно *добро упућени* политичари из Европске уније тврдњама да не постоји намера за даљим ширењем њеног чланства у скороје време. Овакви ставови били су беспредметни јер су геостратешки циљеви Западног савеза били управо да у свом окриљу окупи све европске државе ради спречавања ширења утицаја Русије у Европи. Још гори били су наводни, *добро упућени* саветници владе Србије из држава нашег региона које су већ постале чланице Европске уније. Они су пак пропагирали тезу да је боље када је држава у фази приступања него у чланству Уније, јер у овом последњем положају постоје веће финансијске обавезе. Ако је заиста тако зашто су ти исти журили да сруше југословенску државу и да што пре постану пуноправни чланови Европске уније? У вези са овом темом постоји још једна противречност. Један од услова за приступање Европској унији била је пуна сарадња са „Трибуналом за ратне злочине почињене на територији бивше Социјалистичке Федеративне Републике Југославије“ или Хашким трибуналом. Према одређеним подацима Република Србија је до 2013. године испоручила 46 особа овом међународном суду међу којима су бивши председник републике, потпредседник владе, као и лица која су обављала челне функције у војсци и полицији. Из претходно

изложеног, стиче се утисак да су владе Србије од 2001. године журиле да испоруче осумњичене Хагу, али су мање журиле да уђу у Европску унију.

4) ДА ЛИ СРБИЈА МОЖЕ ДА БИРА ИЗМЕЂУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ И РУСИЈЕ ?

Срби су везани за Русију као заштитника словенског, православног становништва на Балкану. Без политичке, а некад и војне подршке Русије питање је да ли би настала и опстала модерна српска држава, те се ова последња традиционално ослања на ону прву. И данас Србима често не преостаје ништа друго него да траже заштиту Русије и председника Владимира Путина пред опасношћу од Западних иницијатива за коначним формално-правним одвајањем Косова од Србије или укидањем Републике Српске, што би довело до новог егзодуса српског народа ка матици. Ова заштита је искључиво политичке природе и одражава се у руској употреби права вета у Савету безбедности Уједињених нација онда када Западни савезници желе да изгласају акте против српских националних и државних интереса. Поред тога, Русија делује и у другим међународним организацијама на страни Србије кад је реч о пријему Косова у исте. Спољнополитички погледи и интереси Србије и Русије се често поклапају, али данашња Русија у Европи нема улогу и утицај који је имао СССР. Русија од 1989. године војно, политички и економски не контролише источно европске државе, што значи да није присутна на граници са Србијом и нема непосредан утицај на решења која се усвајају за Западни Балкан. У овом контексту обраћање Русији да реши проблем Срба на Косову, Босни или у Хрватској већ дуги низ година изгледа као молба поднета на погрешном шалтеру. Положај и безбедност Срба на овом простору и стабилност Републике Србије практично највише зависи од воље Сједињених Америчких Држава и Европске уније као њиховог главног савезника. Србија је, поред тога, економски упућена и везана за Европску унију и државе бивше Југославије које су већ постале или имају намеру да постану чланице Европске уније и НАТО пакта. У геостратешком смислу процес европске интеграције није заокружен ако се не прошири и на Србију, Црну Гору, Македонију, а затим и на Босну и Херцеговину и Албанију. Русија је највећа држава на свету чија територија се простира како на европском, тако и на азијском континенту. Да би контролисали толики простор Руси су изграђивали ауторитарне владарске системе на челу са царем, генералним секретаром партије или председником, а утемељене на догми православне вере или идеологији комунизма. Српски народ који припада европском простору није „љубитељ“ ауторитарних владара и система, ма колико се они напредним представљали, о чему сведоче преврати и политичка убиства од Карађорђа и Кнеза Михајла, па све до Зорана Ђинђића. Велико је питање да ли би Србија уопште могла да инкорпорира ауторитарни модел друштва.

5) ИЗВОРИ

- Alomar, Bruno, Daziano, Sebastien, Lambert, Thomas, Sorin, Julien, *Grandes questions europeennes*, 3 edition, SEDES, Paris, 2013.
- Berramdane, Abdelkhaleq, Rosseto, Jean, *Droit institutionnel de l' Union europeenne*, Montchrestien, Paris, 2005.
- Berramdane, Abdelkhaleq, Rosseto, Jean, *Droit de l' Union europeenne*, LGDJ, Paris, 2013.
- Cartou, Louis, Clergerie, Jean-Louis, Gruber, Annie, Rambaud, Patrick, *L' Union europeenne*, Dalloz, 6 edition, Paris, 2006.
- Giscard, d' Estaing Valery, *La constitution pour l' Europe*, Albain Michel, Paris, 2003.
- Ђуровић, Радомир, *Међународно привредно право*, Савремена администрација, Београд, 1997.
- Хартли, Т.Ц., *Основи права Европских заједница*, БПЦ, Београд, 1998.
- Хикс, Сајмон, *Политички систем Европске уније*, Службени гласник, Београд, 2007.
- Isaac, Guy, Blanquet, Marc, *Droit général de l' Union europeenne*, Sirey, 10 édition, Paris, 2012.
- Kent, Penelope, *Law of the European Union*, M&E Pitman Publishing, 2 edition, London, 1996.
- Manin, Philippe, *L'Union europeenne*, Pedone, Paris, 2005.
- Самарџић, Слободан, *Европска унија као модел наднационалне заједнице*, Институт за европске студије, Едиција Анализе, Београд, 1998.
- Sauron, Jean-Luc, *Comprendre le traite de Lisbonne*, Gualino editeur, Paris, 2008.
- Scotto, Marcel, *Les intitutions europeennes*, Edtions Le Monde poche, Paris, 1997.
- Schwartz, Bernard, *Le Droit aux Etats-Unis, une creation permanente*, Economica, Paris, 1979.
- Simon, Denys, *Le système juridique communautaire*, PUF, 3 edition, Paris, 2001.
- Сиђански, Душан, *Федералистичка будућност Европе*, Просвета, Београд, 1996.
- Вучинић, Маринко, *Наши погледи на Европу – Српски интелектуалци о европским проблемима између два рата*, Службени гласник, Београд, 2013.
- Зечевић, Слободан, *Институционални систем и право Европске уније*, Институт за европске студије, Београд, 2015.

5) ЗАКЉУЧАК

Односи између Србије и Европске уније су интегративне, а не билатералне међудржавне природе. Процес приступања Европској унији захтева свеобухватни

друштвени преображај у смислу промена у националном законодавству, правосуђу, привреди, пољопривреди, инфраструктури, екологији, здравству, саобраћају и др. Претходно поменути процес подразумева и пренос државног суверенитета од националних ка европским институцијама, што значи да се поједини закони или одлуке више неће доносити у Београду већ у Бриселу. Улазак у Европску унију за Србију је нужан како би се уклопила у политичко и економско окружење којем припада у географском и цивилизацијском смислу. Приступање Европској унији у овом тренутку мора да буде примарни циљ српске спољне политике јер је искуство из претходне две деценије показало да је одсуство европске детерминанте у српској спољној политици имало негативне ефекте по територијални интегритет, економски и друштвени развој и модернизацију српске државе.

Одржање добрих односа између Србије, Русије и Кине има важне економске и политичке аспекте. Русија је главни снабдевач Србије гасом, у чему се додуше ова последња не разликује у односу на друге европске државе. Поред тога, Русија има разумевање и пружа подршку српским националним интересима у међународним организацијама и институцијама. С друге стране, Кина је услед трговинских вишкова значајан инвеститор у инфраструктурне и друге пројекте. Међутим, односи са претходно поменути државама су билатералне, међудржавне природе, те самим тим нижег интензитета у односу на процес интегрисања у Европску унију. Дакле, за спољну политику Србије приступање Европској унији је од примарног, а међудржавна сарадња са Русијом и Кином од секундарног значаја. Развој сарадње са ове две државе има своје границе јер она не би смела да угрози примарни циљ српске спољне политике. Срби више не би требало да испољавају *шизофрене тенденције*, тачније да се опредељују да раде, живе или да шаљу децу на студије у Европску унију, а да их љубав према Русији спречава да изграде европски модел код своје куће.